

מטעמי תורת זילים

פרשת ויצא – סוד השינה של האדם

יעקב אבינו שכב לישון בלילה הראשונה לאחר ארבע עשרה שנה שבהם למד תורה בבית עֶבֶר כפי שנאמר "וַיִּפְגַּע בְּמִקּוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמִּקּוֹם וַיִּשָּׂם מִרְאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בְּמִקּוֹם הַהוּא" (בראשית כח, יא) (רש"י בראשית כח, יא). ואין הכוונה שיעקב לא ישן בכלל בבית עבר לפי שאי אפשר לאדם לחיות בלי שינה (ראה גמי שבועות דף כה ע"א, גמי נדרים דף טו ע"א), אלא שבכל אותם השנים שהיה יעקב בבית עבר, הוא לא פשט את כל גופו על מיטה או על גבי קרקע כדרך השוכבים שינת קבע, אלא רק היה ישן שינת עראי על הספר בזמן שהיה עוסק בתורה (רבינו אפרים על התורה פרשת ויצא בפסוק וישכב במקום).

ויש להתבונן, מדוע ה' יתברך ויתעלה חקק בטבע הבריאה שבני האדם ירגישו הכרח בגופם לשקוע בשינה מידי לילה ולילה?

ששים ריבוא מלאכים קדושים מפילים שינה בלילה על כל בני האדם

כאשר רצה הקב"ה לזווג לאדם הראשון אשה על מנת שיפרה וירבה (פירושו של ר' דוד לוריא (הרד"ל) על פרקי דרבי אליעזר פרק יב ד"ה 'ברא שינת חיים'), הוא החליט לברוא את 'השינה' (פרקי דרבי אליעזר לר' אליעזר בן הורקנוס פרק יב ד"ה מה עשה) וחיידש אז בטבע (פירושו של ר' דוד לוריא (הרד"ל) על פרקי דרבי אליעזר פרק יב ד"ה 'אדם שוכב וישן') שכאשר אדם שוכב באה לו שינה (פרקי דרבי אליעזר פרק יב ד"ה 'מה עשה ופיי רד"ל שם) שהיא טובה מאוד עבורו, ובלעדיה ייחלש כוחו (נזר הקדוש לר' יחיאל מיכל על בראשית רבה יז, ו ד"ה תחלת מפלה). ואז הקב"ה הפיל על אדם הראשון 'תרדמה' (פרקי דרבי אליעזר לר' אליעזר בן הורקנוס פרק יב ד"ה מה עשה) שהיא 'שינה עמוקה' המבטלת את הרגשת הכאב של האדם (רד"ל על פרקי דרבי אליעזר פרק יב ד"ה 'יחס עליו וכו'), ולקח עצם מעצמותיו ובשר מבשרו ועשה מהם את האשה כפי שאמר עליה אדם הראשון "וַיֹּאמֶר הָאֱדָם זֹאת הַפֶּעַם עֲצָם מֵעֲצָמֵי וּבֶשֶׂר מִבְּשָׂרִי" (בראשית ב, כב) (פרקי דרבי אליעזר לר' אליעזר בן הורקנוס פרק יב ד"ה מה עשה).

ה' מינה את המלאך ששמו אתיא"ל (ישרשי השמות להרמ"ז מערכת א אות לג) ויש אומרים ששמו אתיא"ל (ידבק מאח' לר' אברהם חמוי מערכת ש אות כא) להיות השור הממונה על השינה, ונתן בכוחו להפיל שינה על כל בני האדם (ישרשי השמות להרמ"ז מערכת א אות לג. עפ"י ידבק מאח' לר' אברהם חמוי מערכת ש אות כא ועיי"ש). לכן יש סגולה למי שלא יכול לישון שיכיון בשמו של המלאך ואז הוא יישן מיד (יפ"ה ללב' לר' יצחק פאלאגאי חלק ב סימן רלט אות ד, 'סגולות ישראל' מערכת ש אות כה). וכבר שלח הקב"ה את המלאך הממונה על השינה לנדד את שינתו של אחשורוש הרשע, והוא חבט את אחשורוש בקרקע שלוש מאות ששים וחמש פעם, והיה עומד על גביו ואומר "כפוי טובה, כפוי טובה! עמוד ועשה טובה למי שעשה איתך טובה!" ומיד קם אחשורוש ואמר להביא לו את ספר הזכרונות שנאמר "בַּלְיִלָה הַהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהַבִּיא אֶת סֵפֶר הַזְּכָרוֹת דְּבַרְי הַקְּמִים" (אסתר ו, א) (יילקוט שמעוני על מגילת אסתר רמז תתרנז).

כאשר רוצה הקב"ה להפיל שינה בלילה על כל בני האדם (זוהר פרשת מצורע דף נב ע"ב ד"ה בשעתא) יורדים ששים רבוא מלאכים קדושים מלמעלה והם מפילים עליהם שינה (זוהר פרשת תרומה דף קעג ע"א ד"ה רוא דחכימין, מקור חיים לר' חיים הכהן תלמיד מהר"ח בחלק הנהגת הבוקר דף יז ע"א ד"ה 'הנה מבואר מדברי המאמר'), ואז בני האדם נקשרים בשינה (זוהר פרשת מצורע דף נב ע"ב ד"ה בשעתא). ומכיוון שהשינה באה מצד הקדושה, על כן תיקנו לברך לפני השינה ברכה "הַמֶּפִּיל חֲבָלֵי שְׁנָה עַל עֵינַי וְתַנּוּמָה עַל עַפְעָפֵי וּמְאִיר לְאִישׁוֹן בֵּת עֵינַי. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתְּשַׁפְּינִי לְשָׁלוֹם וְתַעֲמִידֵנִי לְחַיִּים טוֹבִים וְלְשָׁלוֹם וְתִן חֲלָקִי בְּתוֹרָתְךָ, וְתַרְגִּילֵנִי לְדַבֵּר מִצְוָה וְאֵל תַּרְגִּילֵנִי לְדַבֵּר עֲבָרָה וְאֵל תְּבַיְאֵנִי לִידֵי חֶטָּא וְלֹא לִידֵי נִסְיוֹן וְלֹא לִידֵי בְּזִיּוֹן וְיִשְׁלַט בִּי יְצָר הַטּוֹב וְאֵל יִשְׁלַט בִּי יְצָר הַרָּע וְתַצִּילֵנִי מִיָּצָר הַרָּע וּמִחֲלָאִים רָעִים וְאֵל יְבַהֵילֵנִי חֲלוּמוֹת רָעִים וְהַרְהוּרִים רָעִים וְתַהַא מִסְתֵּי שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ וְהָאֵר עֵינַי פֶּן אִישָׁן הַמּוֹת בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמְאִיר לְעוֹלָם כְּבוֹדוֹ" (מקור חיים לר' חיים הכהן תלמיד מהר"ח בחלק הנהגת הבוקר דף יז ע"א ד"ה 'הנה מבואר מדברי המאמר').

כשרוצות נשמות בני האדם לעלות למעלה בלילה לטהרה, אז 'החיצונים' אינם מניחים להם כי הם מבדילים בין הנשמות לבין קונם (זכר דוד לר' דוד זכות ממודינא מאמר א תחילת פרק צ ד"ה ינוח האדם). לכן יורדים ששים רבוא המלאכים ומפילים שינה על בני האדם (זוהר פרשת תרומה דף קעג ע"א ד"ה רוא דחכימין, מקור חיים לר' חיים הכהן תלמיד מהר"ח בחלק הנהגת הבוקר דף יז ע"א ד"ה 'הנה מבואר מדברי המאמר'), ובעוד הם יושנים יורדים שם 'החיצונים' ורוח הטומאה ושולטים על אותם בני האדם, וכשיחיצונים יורדים על האדם אז כנגדם המלאכים הקדושים עולים למעלה ועמם עולים כל הרוחות של בני האדם המבקשות לעלות למרומים (עפ"י זכר דוד לר' דוד זכות ממודינא מאמר א תחילת פרק צ ד"ה ינוח האדם). וזה הטעם שהמאכלים המונחים תחת המטה שהישן מאהיל עליהם נטמאים, כי 'רוח הטומאה' שורה על האדם בשעת השינה (זכר דוד מאמר א פרק כג דף נח ע"א ד"ה וראיתי להר"ב תורת חיים). וכנגד זה לאדם הישן יש גם חלומות שיכולים להיות 'אחד מששים בנבואה' וזה מכוח המלאכים שהביאו אליו את השינה (זכר דוד לר' דוד זכות ממודינא מאמר א תחילת פרק צ ד"ה ינוח האדם).

השינה דומה למיתה כי הנשמה והרוח של האדם יוצאות ממנו

מיד (פירושו ר' אלעזר מגרמייזא פרשת בראשית על הפסוק ויצא רוב רוח הימין) בשעה שאדם הולך לישון בלילה, יוצא מגופו חלק 'הנשמה' (זוהר פרשת חיי שרה דף קכא ע"ב ד"ה תא חוי בשעתא דבר נש, זוהר פרשת לך דף פג ע"א ד"ה רבי שמעון הוה, זוהר פרשת וישלח דף קסט ע"ב ד"ה דהא לית ליה) וגם חלק 'הרוח' (קהלת יעקב ערך שיי ד"ה שינה סוד השינה) בסוד "בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי" (תהלים לא, ו) (ע"י חיים שער ה פרק ה ד"ה 'זוה סוד בידך אפקיד רוחי') דרך הגרון (ספר רזיאל המלאך דף ח ע"א ד"ה אפי הנפמיל) והאף (פירושו ר' אלעזר מגרמייזא פרשת בראשית על הפסוק ויצא רוב רוח הימין). ואז עולה 'הנשמה' למעלה (זוהר פרשת ויקהל דף קצה ע"ב ד"ה מאי טעמא דא) יחד עם 'הרוח' (ספר הליקוטים חלק א' להרמ"ד וואלי בנושא 'בענין התחברות הנ"י וכו') ואילו חלק 'הנפש' מתאספת ונטמנת עם כוחותיה בלב האדם שנאמר "אֲנִי יְשָׁנָה וְלִבִּי עֹר" (שיר השירים ה,

(ב) (עץ חיים) שער ה פרק ה ד"ה וזה סוד בידד אפקידו. **באותה השעה הגוף מתאוה לאותם חלקים ואומר "נפשי איתיד בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך"** (ישעיה כו, ט) (זוהר פרשת אחרי מות דף סז ע"ב בשם רבי יוסי).

בעת השינה והשכיבה של האדם הוא נעשה כאילו בטל ממציאותו (יילקוט מנחם) לרבי מרימנוב פרשת כי תבוא ד"ה עתה הנה אגיד לכם) **ונשאר בו רק הכוח שבדמו לקיום הגוף** (זוהר פרשת ויקהל דף רטו ע"ב ד"ה פתח ואמר לא תאכלו) **כאשר גופו שוכב כמו אבן דומם** (זוהר פרשת ויקהל דף ריג ע"ב ד"ה נפשא אולת. ראה זוהר פרשת ויקהל דף קצה ע"ב ד"ה מאי טעמא דא) **ומה שמחייבה אותו הוא החלק הרוחני שבלבו, אשר מחמם משם את כל הגוף** (נזר הקודש) בראשית רבה פרשה יד סימן יא ד"ה אם ישים). **ואז האדם טועם 'טעם מיתה'** (זוהר פרשת ויקהל דף רטו ע"ב ד"ה פתח ואמר לא תאכלו, זוהר פרשת וישלח דף קסט ע"ב ד"ה דהא לית ליה, זוהר פרשת במדבר דף קט ע"א ד"ה תא חוי, זוהר פרשת במדבר קכ ע"ב ד"ה אלא רוא, זוהר פרשת נשא דף קכא ע"ב ד"ה תא חוי בשעתא) **במקצת, והוא כפי שאמרו רבותינו כי השינה היא "אחד מששים למיתה"** (ראה גמי ברכות דף נו ע"ב) (ירדך ה"י לרמח"ל חלק ד פרק ו אות ב).

והסיבה שאדם טועם בה 'טעם' מיתה הוא כי השינה היא חלק מהמיתה. ועניינה ממש כמו 'מיתה' שאז הגוף מת והנשמה שבה אל מנוחתה (מעבר יבק' שפת אמת פרק יח ד"ה ולכן כדי שיהא). **מסיבה זו 'המיתה' נקראת גם בשם 'שינה' כפי שנאמר על תחיית המתים לעתיד לבוא 'ורבים מישני אדמת עפר קיצו' (דניאל יב, ב). וכן בלשון רבותינו 'המיתה' נקראת 'כד דמך' (ראה 'ויקרא רבה' פרשה ל אות א, ראה 'שיר השירים רבה' פרשה ו סימן ב אות ד - ה) **שהוא בארמית לשון 'שינה'** (פרי צדיק' לרי צדוק הכהן מלובלין לראש חודש כסלו אות ג ד"ה כל חודש יש). **לכן הישן נחשב למת** (עפ"י 'תנא דבי אליהו' זוטא פרק טו אות ז ד"ה אמר דוד המלך) **ורק ההבדל בין המיתה לבין השינה הוא שבמיתה יוצאת גם 'הנפש' מהגוף, ואילו בשינה 'הנפש' לא יוצאת** (ליקוטי תורה) להארי"י ז"ל פרשת האזינו ד"ה וכשאדם בעה"ז ואינו עוסק) **ורק 'הרוח' ו'הנשמה' יוצאים מהגוף. ולולא יציאת 'הרוח' ו'הנשמה' בעת השינה לא היה האדם טועם בכלל טעם מיתה** (ספר הליקוטים) להרמ"ד וואלי חלק א' בנושא 'בענין התחברות הנר"ן וכו').**

הנשמה יכולה להשיג בשינה השגות נוראות ונפלאות שאינה יכולה להשיג בִּהְקִיץ

הקב"ה נתן לאדם בטבעו שהוא יישן (ביאור הגר"א למשלי יט, כג ד"ה יראת ה'), **משום שהשינה הוא 'אחד מששים במיתה' ויכול האדם להשיג על ידה דברים** (פרי צדיק' לרי צדוק הכהן מלובלין בחלק 'לראש חודש כסלו אות ב) **עליונים** (מעבר יבק' שפת אמת פרק יח ד"ה ולכן כדי שיהא) **בתורה** (פרי צדיק' לראש חודש כסלו אות ג), **אשר אין אדם יכול להשיג בשום אופן כשהוא בִּהְקִיץ בעוד נשמתו בגופו** (פרי צדיק' בחלק 'לראש חודש כסלו אות ב) **אפילו אם יעמול ויתייגע – כי הגוף הוא 'מסך מבדיל' לנשמה** (הקדמה לביאור הגר"א על 'ספרא דצניעותא' ד"ה וגדולה מזו הוא), **ורק לאחר המוות יכול להשיגם** (פרי צדיק' בחלק 'לראש חודש כסלו אות ב) (וראה עוד בנושא בישר המצוות) להארי"י ז"ל פרשת ואתחנן ד"ה עוד דע טעם אחר, וכן בפרוש 'זיקוקין דנורא' על 'תנא דבי אליהו' רבא פרק יח, קה). **לכן אם כל מעשיו של האדם הם לשם שמים, אז נשמתו תעלה בעת השינה למעלה בגן עדנים ותחזור אליו "תִּדְּשִׁים לְבָבְךָ לַאֲדָמָה" (איכה ג, כג) כשהיא מעוטרת ומקודשת יותר ממה שעלתה** (זכר דוד' לרי דוד זכות ממודינא מאמר א תחילת פרק צ ד"ה ינוח האדם).

ואם האדם עִמַּל בתורה תמיד ביום ובלילה (פרי צדיק' פרשת וילך ושבת תשובה אות ג) **הוא חשוב וחיביב למעלה** (ייסוד יוסף' רבו של מחבר 'קב הישר' פרק סא ד"ה ע"כ הירא לדבר ה') **אזי יזכה ל'תורה שבעל פה' גם בלילה בעת השינה** (פרי צדיק' פרשת וילך ושבת תשובה אות ג), **כפי שזכה לכך יעקב אבינו שנאמר "ויקץ יעקב משנתו" (בראשית כח, טז) ודרשו רבותינו שקם 'ממשנתו' (בעל הטורים) בראשית כח, טז ע"י שש).** **וזה משום שבשעת השינה הנשמה מופשטת מהגוף ויכולה להיות מלובשת בלבוש עליון הנקרא 'חלוק דרבנן' (הקדמה לביאור הגר"א על 'ספרא דצניעותא' ד"ה וגדולה מזו הוא) ויגלו לה מ'שיבה של מעלה' את סתרי התורה** (ייסוד יוסף' רבו של בעל 'קב הישר' פרק סא ד"ה ע"כ הירא לדבר ה') **ורזיה. ואז יכול אדם ללמוד בשעה אחת דברים שאי אפשר ללמוד פה בארץ במשך שבעים שנה** (ביאור הגר"א למשלי יט, כג ד"ה יראת ה'), **והאדם יכול להשיג השגות גבוהות כמו לאחר המיתה** (פרי צדיק' לראש חודש כסלו אות ג) **ולשִׁבַּע בהם שנאמר "וְשִׁבְעַת יָלִין" (משלי יט, כג) (ביאור הגר"א למשלי יט, כג ד"ה יראת ה').**

השינה היא מנוחה לנשמה כדי שתדבק בקדושה (ישער החצר' לרי דוד בן שמעון סימן תקמ"ב בשם 'חסד לאברהם') **ומה שהנשמה משיגה השגות נוראות ונפלאות בשינה על ידי עלייתה בשעשוע העליון לשיבה של מעלה, בלא שהיא מתייגעת – הרי היא 'טעימה' שנותן הקב"ה לאדם בעולם הזה מעין 'עולם הבא' (הקדמה לביאור הגר"א על 'ספרא דצניעותא' ד"ה וגדולה מזו הוא. וראה בזה על אלישע הנביא בוהר פרשת בשלח דף מד ע"א ד"ה 'אלא שפיר קאמרי' ובמפרשים שם). **לכן אין מהלימוד שבשינה שום שכר כלל, אלא זהו השכר בעצמו** (ביאור הגר"א למשלי יט, כג ד"ה יראת ה'). **ויכולה הנשמה להביא אחר כך את מה שלמדה למעלה, אל הגוף למטה בעולם הזה. ועל זה רמז הכתוב "הִיָּתָה פְּאֻנִיּוֹת סוֹחֵר מִמֶּרְחֵק תְּבִיא לַחֲמָה" (משלי לא, יד) (ביאור הגר"א למשלי לא, יד. ועיין ישער הגלגולים' תחילת הקדמה יז ד"ה והיא מקושרת). **על כן 'השינה' היא תיקון גדול שתיקן הקב"ה לאדם** (מעבר יבק' לרי אהרן בריה ממודינא חלק שפת אמת פרק יז סוף ד"ה הנה כי המיתה).****

יש צדיקים אשר מוסרים את נשמתם למעלה בעת השינה, ואז הם משוטטים בעולמות העליונים והולכים מ'שיבה' ל'שיבה' כדי ללמוד שם (אמרי נועם) פרשת ויצא אות ב ד"ה 'ולזה שפיר שייך' וכתב שזה ידוע מדברי הקדושים). **מעין זה היה עם דוד המלך עליו השלום, שכאשר הוא ברח מפני שאול המלך וחלץ אל שמואל הנביא כפי שנאמר "וַיָּדוּד בָּרַח וַיִּמְלֹט וַיָּבֵא אֶל שְׁמוּאֵל הַקָּמֵתָה וַיִּגְדַּל לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ שְׂאוּל וַיִּלְכָּד הוּא וַשְׁמוּאֵל וַיִּשְׁבּוּ בְּנֵיּוֹת" (שמואל א' יט, יח) אמרו רבותינו כי דוד למד שם בלילה אחד מה שתלמיד ותיק לא לומד במאה שנה** (יילקוט שמעוני שמואל א' רמז קסט ד"ה ודוד ברח וימלט) **כי הוא הצליח בכוח שמואל הנביא לפשוט מעליו את החומר הגשמי שמעכב, ואז רוחו קיבצה את כל החכמה באותה הלילה כך שהיה יכול ללמוד הרבה מאוד בלילה אחד** (שם הגדולים' להחיד"א מערכת י' בסוף ערך ר' יצחק לוריא).

וכן היה גם עם שלמה המלך שהשיג את כל חכמתו בחלום הלילה (פרי צדיק' פרשת וילך ושבת תשובה אות ג ד"ה ואמר אחר כך, 'פרי צדיק' לראש חודש כסלו אות ב ד"ה שמות חדשים אלו). **שכאשר הקב"ה התגלה אליו בשינה נאמר "בִּגְבְּעוֹן נִרְאָה ה' אֶל שְׁלֹמֹה בְּחִלּוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר אֲלֵקִים שְׂאֵל מָה אֲתוֹן לָךְ" (מלכים א' ג, ה). ושלמה ביקש אז חכמה וה' נתן לו שנאמר "הִנֵּה עֲשִׂיתִי כְּדַבְּרֶיךָ הִנֵּה נִתְּנִי לָךְ לֵב חָכָם וְנָבוֹן" (מלכים א' ג, ב), וזהו מה שנאמר "וַיִּתֵּן אֲלֵקִים חֲכָמָה לְשֹׁלֹמֹה וַתְּבוּנָה הִרְבָּה מְאֹד וַרְחֹב לֵב כַּחֲלוֹ אֲשֶׁר עָל שְׁפֵת הָיִם: וַתִּרְבַּח חֲכָמָה לְשֹׁלֹמֹה מִחֲכָמָה כֹּל בְּנֵי קָדָם וּמְכַל חֲכָמָה מִצָּרִים: וַיִּחְפְּס מִכָּל הָאָדָם הָאֲזָרְחִי וְהַיִּמִּין וְכָלכָּל וַיִּרְדַּע בְּנֵי מַחֹל וַיְהִי שְׁמוֹ כְּכָל הַגּוֹיִם סָבִיב" (מלכים א' ט - יא) **ולא היה יכול שלמה המלך להשיג את כל החכמה הזאת בִּהְקִיץ** (פרי צדיק' לרי צדוק הכהן מלובלין בחלק 'לראש חודש כסלו אות ב ד"ה שמות חדשים אלו).**

כך היה גם עם האר"י ז"ל (פרי צדיק, לר' צדוק הכהן מלובלין בחלק הראש חודש כסלו אות ב ד"ה שמות חדשים עלו) שבכל לילה ולילה אחרי שהיה מתחיל לישון היתה נשמתו עולה בשבילים ונתיבים לשיבה שברקיע, והיתה בוחרת שם באיזה ישיבה ללמוד. והיה אומר האר"י ז"ל שגם אם יכתוב במשך שמונים שנה מהחכמה והסודות העליונים שמוסרים לו בלילה אחד, לא יספיק לכתוב את הכל (שבחי האר"י שבתוך ליקוטי ש"ס דף לו ע"ב – ע"ב ד"ה וחבה יתירה). ופעם תלמידו ר' חיים ויטאל (עפ"י יסוד יוסף פרק סא ד"ה ע"כ הירא לדבר ה') ראה שהאר"י ז"ל היה ישן ביום שבת ושפתותיו היו מלחשות, לכן הוא עמד שם לידו לראות אם יבין איזה דבר ממנו. באותה שעה התעורר האר"י ז"ל ואמר לו שעתה קיבלה נשמתו סודות עליונים שצריך כמה שנים לאומרם, ובעבור כבודו הוא התעורר (שם הגדולים' להחיד"א מערכת ערך ר' יצחק לוריא). וכן סיפר הגאון מווילנא על עצמו כי יש לו עליית נשמה מידי לילה בלילה מיום שעמד על דעתו (הקדמה לביאור הגר"א על 'ספרא דצניעותא' ד"ה וגדולה מזו הוא).

נשמת האדם עולה בעת השינה להעיד ולחתום על כל המעשים שעשה האדם

כאשר הנשמה עולה למעלה בעת השינה, היא נבחנת על כל מה שעשתה ביום (וזהו פרשת נשא דף קכא ע"ב ד"ה תא חזי בשעתא שבני) ונותנת דין וחשבון (ישער המצוות' להאר"י ז"ל פרשת ואתחנן ד"ה עוד דע טעם אחר) ודנים אותה (וזהו פרשת לך לך דף צב ע"א ד"ה אימתי דיינין) בפני בית הדין של הקב"ה (וזהו פרשת חיי שרה דף קכא ע"ב ד"ה תא חזי בשעתא). ואז היא מתחייבת בדינה (וזהו פרשת לך לך דף צב ע"א ד"ה קאים מאן) וכל מעשיה נכתבים שם (וזהו פרשת נשא דף קכא ע"ב ד"ה תא חזי בשעתא שבני) והנשמה חותמת עליהם שנאמר "בְּיַד פֶּלֶא אֶדָם יִחְתָּמוּ" (איוב לו, ז) (וע"ה הדעת טוב' למהר"י חלק שני על ספר איוב פרק לב אות לו בפסוק 'ביד כל אדם יחתום', 'שליה הקדושי' מסכת חולין ד"ה יכתב הכלבו' בהגהה. ראה 'תיקוני זוהר' תיקון חמישה דף קמג ע"א ד"ה ואית חובין). לכן נכון שהאדם יעשה וידוי ותשובה לפני השינה, בכדי שישן בלי עוון (מומור לאסוף חלק 'מוסר לק"ש על המטה' ד"ה בכל לילה ולילה).

ומכיוון שבית הדין של מעלה לא דן בלי עדים, לכן הנשמה עצמה (כתם פז) לר' שמעון לביא על זוהר פרשת לך לך דף צב ע"א ד"ה אימתי דיינין להחזיק קלא) מעידה על כל מעשי האדם (וזהו פרשת נשא דף קכא ע"ב ד"ה תא חזי בשעתא שבני, וזהו פרשת מות דף סז ע"א ד"ה רבי יוסי אמר, וזהו פרשת לך לך דף צב ע"א ד"ה אימתי דיינין) שעשה בגלוי ובסתור (כתם פז) על זוהר פרשת לך לך דף צב ע"א ד"ה אימתי דיינין להחזיק קלא) וכן על כל תיבה ותיבה שיצאה מפיו (וזהו פרשת נשא דף קכא ע"ב ד"ה תא חזי בשעתא שבני), והודאת עצמו שהיא נשמתו שווה כמו מאה עדים (כתם פז) על זוהר פרשת לך לך דף צב ע"א ד"ה אימתי דיינין להחזיק קלא) ועל כן הוזהר האדם מפני נשמתו שנאמר "משִׁכְבְּתְּךָ חִקְךָ שָׁמַר פִּתְחֵי פִּיךָ" (מיכה ז, ה) (ראה גמי' תענית דף יא ע"א) (וזהו פרשת נשא דף קכא ע"ב ד"ה כד החיא מלה, וזהו פרשת לך לך דף צב ע"א ד"ה אימתי דיינין).

הנשמה מופקדת בידי הקב"ה בעת השינה והוא נאמן להשיבה אל האדם

בכל לילה הנשמה יוצאת והקב"ה לוקח אותה, ולמחרת משיב אותה לחיקו של האדם (יתנא דבי אליהו' רבא פרק ב אות יב ד"ה אמר דוד המלך, יתנא דבי אליהו' זוטא פרק טו אות א ד"ה אמר דוד המלך, 'זוהר חדש' מדרש רות דף קח ע"א ד"ה ותקראנה לו וד"ה ולפיכך צריך, 'זוהר חדש' בראשית דף כג ע"ב ד"ה רבי יצחק אמר). וזה נעשה אף על פי שהנשמה בעת השינה יוצאת והולכת למעלה לתת דין וחשבון על מעשיה (וגבול בנימין' לר' בנימין הכהן חלק ב דרוש כט דף קפא ע"ב טור א ד"ה יכלכל הדברים) ונמצאת חייבת כמה חובות (זוהר חדש' מדרש רות דף קח ע"א ד"ה ותקראנה לו וד"ה ולפיכך צריך, 'זוהר חדש' בראשית דף כג ע"ב ד"ה רבי יצחק אמר) עד שלא ראוי להשיבה חזרה אל האדם בעולם הזה (עפ"י זוהר פרשת במדבר דף קיט ע"א ד"ה כך הוא אילנא). ולא עוד אלא הנשמה מוחזרת אל האדם שנרדם על אף שכבר טעם את 'טעם המוות' בשינה (וזהו פרשת ואתחנן דף רס ע"א ד"ה תא חזי).

והסיבה שהקב"ה משיב את הנשמה, לפי שהיא עלתה באותה שעה רק בפיקדון אצלו (וזהו פרשת בלק דף קצח ע"ב ד"ה מתחייב, וזהו פרשת ואתחנן דף רס ע"א ד"ה תא חזי). לכן הוא מחזיר את הפיקדון (זוהר חדש' מדרש רות דף קח ע"א ד"ה ולפיכך) מתוך נאמנות גדולה (זוהר חדש' בראשית דף כג ע"ב ד"ה רבי יצחק אמר) ומתקיים הפסוק "אִם חָבַל תַּחֲבֵל שְׁלֵמַת רַעַךְ עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ" (שמות כב, כה) (זוהר חדש' מדרש רות דף קח ע"א ד"ה ולפיכך צריך). וכן נאמר על זה "חֲדָשִׁים לְבָקָרִים רַבָּה אֲמוֹנַתְךָ" (איכה ג, כג) (זוהר חדש' בראשית דף כג ע"ב ד"ה רבי יצחק), כלומר שרבה היא הנאמנות של הקב"ה להחזיר את הפיקדון (יסדר היום' לר' משה בן מכיר בחלק 'יסדר קריאת שמע על מטות' ד"ה ולפי). ואפילו אם בעת שהאדם הלך לישון הגיע הזמן שלו למות ולהיפטר מן העולם – אף על פי כן לא יעכבו את הנשמה שלו אשר עלתה למעלה בעת השינה, אלא מחזירים אותה לגופו. לפיכך יש קבלה בידנו שאין אדם מת מתוך שינה, אלא קודם מחזירים את נשמתו לגופו ורק אז שבים ונוטלים אותה ממנו (טעמי המצוות' להרדב"י מצוה רי ד"ה שלא, שו"ת הרדב"י חלק ג סימן תפח ד"ה ולענין).

ואף אם האדם אינו עוסק בעולם הזה בתורה שהיא 'המזון' של הנשמה, שאז היה ראוי שתישאר נשמתו למעלה גם אחרי שינת הלילה כי היא 'בת מלך' ונהנית מזיו השכינה שם ואילו האדם למטה לא זך אותה, אף על פי כן נאמן הוא ה' להשיב את הפיקדון, והוא משיב את הנשמה אל האדם בעל כורחה (ליקוטי תורה' להאר"י ז"ל פרשת האזינו ד"ה וכשהאדם בעה"ז ואינו עוסק) כי היא אינה רוצה לרדת לגוף העכור והאפל הזה (ליקוטי מנחם' פרשת כי תבא לר' מנחם מרימנוב ד"ה והנה כשבא הנשמה' ועיי"ש דבריו הנפלאים). וכשהקב"ה משיבה, הוא לא מחליף בין הנשמות של בני האדם אלא מחזיר לכל אחד ואחד את הנשמה שלו (מדרש שוחר טוב' מזמור כה ד"ה לדוד אלכ' ה') שהופקדה בידו יתברך (וזהו פרשת במדבר דף קיט ע"א ד"ה כך הוא אילנא).

לכן צריך האדם בכל לילה לפני השינה שיודה על חטאיו (וגבול בנימין' לר' בנימין הכהן חלק ב דרוש כט דף קפא ע"ב טור א ד"ה יכלכל הדברים) ויפקיד את נשמתו (זוהר חדש' מדרש רות דף קח ע"א ד"ה ולפיכך צריך, וזהו פרשת במדבר דף קיט ע"א ד"ה ובר נש) ורוחו בידו של הקב"ה בכוונה ובדעה צלולה (יקב הישר' פרק מט ד"ה השמיני שלא ישתה), כאשר יאמר פסוק של רחמים "בְּיַדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי פְּדִיתָה אוֹתִי ה' אֱלֹהֵי אֲמֶת" (תהלים לא, ו) (ליקוטי תורה' להאר"י ז"ל פרשת האזינו ד"ה וכשהאדם בעה"ז ואינו עוסק). והכוונה באמירת "בְּיַדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי" הוא, שאף כי אני חייב לך ה' והיה ראוי שלא להחזיר את "רוחיי" אף על פי כן אתה "פְּדִיתָה אוֹתִי" (ליקוטי תורה' להאר"י ז"ל פרשת האזינו ד"ה וכשהאדם בעה"ז ואינו עוסק) (וגבול בנימין' לר' בנימין הכהן חלק ב דרוש כט דף קפא ע"ב טור א ד"ה יכלכל הדברים), ואתה מחזיר לי אותה להיותך "אֱלֹהֵי אֲמֶת" (ליקוטי תורה' להאר"י ז"ל פרשת האזינו ד"ה וכשהאדם בעה"ז ואינו עוסק). ובמה שהאדם מפקיד את 'רוחו' באמירת הפסוק, כל שכן שהוא מפקיד גם את 'נשמתו' (מקור חיים' לר' חיים הכהן תלמיד מהר"י הנהגת הבוקר דף פ' ע"ב ד"ה הרמז בזה הדין).

מסירת הרוח והנשמה לבורא יתברך לפני השינה באמירת "בְּיַדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי פְּדִיתָה אוֹתִי ה' אֱלֹהֵי אֲמֶת" (תהלים לא, ו) היא חובה גמורה (יקב הישר' פרק מט ד"ה השמיני שלא ישתה), כי לולא שאדם מוסר מעצמו את הפיקדון לשכינה, לא היה ראוי להחזיר לו אותה לפי עונותיו (ניצוצי אורות)

לחתימה על זוהר במדבר קק עייב אות קטנה א), ורק משום שמוסר אותה ב'פיקדון' בידי הקב"ה אזי הוא יתברך שמו משיב לו חזרה בבוקר את פיקדונו (זוהר פרשת במדבר דף קק עייב ד"ה אלא רזא וד"ה ובגין). לכן תיכף אחרי אמירת פסוק "בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי פְדִיתָהּ אוֹתִי ה' אֵל אֱמֶת" (תהלים ל, ו) צריך שהאדם יישן, ולא יהרהר בינתיים בהרהור אחר כלל (ישער הכוונות' להארי"י ז"ל דרושי הלילה דרוש ה' ד"ה גם טוב מאוד לכיון).

הנשמה מתחזקת ומתחדשת בעת השינה ומושכת חיים לגופו של האדם

כאשר הרוח והנשמה עולים לעולם העליון, הם נחים מיגיעתם בחברת הגוף הנמשך אחרי דברים שפלים שהם נגד טבעם ומגמתם הרמה (ספר הליקוטים' חלק א' להרמ"ד וואלי בנושא 'בענין התחברות הנר"ן וכו'). והנשמה מתחדשת ומקבלת מרגוע על ידי טבילתה בנהר היוצא מעדן, ובה היא נחה לה מעיצבונה (ותולעת יקב' בחלק 'ברכת התורה' דף יא ע"א ד"ה ויתחיל אלקי נשמה). ובמנוחתה בלילה מתאפשר לה להדבק בקדושה ולהיות ניוזנת מן העליון, בדומה למנוחת הנשמה לאחר המיתה כאשר היא עולה לגן עדן (יחסד לאברהם' לר' אברהם אזולאי בחלק 'מעין שלישי' נהר טז ד"ה דע כז). כי השינה היא חיים ומנוחה (פרקי דרבי אליעזר' פרק יב ד"ה מה עשה הקדוש ברוך הוא) לנשמה, ששואבת חיים מלמעלה (בראשית רבה יד, ט, 'רד"ל' על פרקי דרבי אליעזר פרק יב ד"ה וחיים לו וד"ה ומנוחה לו) ומתחדשת (ישער הכוונות' להארי"י ז"ל דרושי הלילה דרוש ג ד"ה בענין הלילה) בתוספת טובה (יסדר היום' בחלק סדר קיש על מטתו ד"ה ולפי שראיתי הרבה) על ידי הקב"ה (ליקוטי תורה' פרשת האזינו ד"ה וכשהאדם בעה"ז ואינו עוסק), לאחר שבלתה ונשחקה ('רד"ל' על פרקי דרבי אליעזר פרק יב ד"ה וחיים לו וד"ה ומנוחה לו) והתעייפה ממלאכתה כל היום (ימדרש שוחר טוב' מזמור כה ד"ה לדוד אלכ' ה').

בבוקר לאחר השינה חוזרת הנשמה לגוף כבריה חדשה (ימדרש שוחר טוב' מזמור כה ד"ה לדוד אלכ' ה') ללא עייפות (טעמי המצוות' להרדב"ז מצוה רי ד"ה שלא יכחש במנון), וגם מתחדש כוח חיי בריאות הגוף ('רד"ל' על פרקי דרבי אליעזר פרק יב ד"ה וחיים לו וד"ה ומנוחה לו), כי הנשמה משכה חיות גם אל הגוף (טעמי המצוות' לרבי מנחם הבבלי מצוות עשה מצוה קעז, 'ישער הכוונות' דרושי ראש השנה דרוש א' ד"ה ונחזור לבאר ענין הנסירה) בשעה שהאדם היה ישן (בראשית רבה יד, ט). ועל כן טבע השינה בלילה נקבע דווקא לבני האדם ולא לשאר בעלי החיים שעליהם נאמר "תִּשְׁתְּ חַשְׁךָ וַיְהִי לְלֵילָה בּוֹ תִרְמָשׁ כָּל חַיְתוֹ וְצֶרֶר" (תהלים קד, כ), וזה על מנת שהאדם ישאב לו תוספת כוח (הוספות הרד"ל' על פרקי דרבי אליעזר פרק יב באות קטנה ז) וחיות חדשה ליום הבא שעתיד לבוא אליו (ליקוטי מנחם' פרשת כי תבא לר' מנחם מרימנוב ד"ה עתה הנה אגיד לכם). וכבר אמרו רבותינו כי הלילה נברא לצורך 'השינה' (גמ' עירובין דף סה ע"א) ושהשינה בלילה טובה מאוד (ישער הכוונות' להארי"י ז"ל דרושי הלילה דרוש ד ד"ה בסדר כולל בלילה. ראה 'בראשית רבה' יד, ט, ז).

צריך לשבח ולהודות לקב"ה מידי יום על שהחזיר את הנשמה לגוף

כאשר האדם קם משינתו ביקצה טבעית אז קימתו היא בלי בהלה, היות והנשמה שבה אל גוף האדם מרצונה. אך אם יקיצו את האדם בבהלה, אזי ייבהל גם גופו מחמת הנשמה שחזרה אליו שלא ברצונה (עפ"י 'רוזאל המלאך' דף ח ע"א ד"ה אך הפנימי). ודבר זה יקרה למשל בעת שנוגעים באדם הישן, שאז מרגישה זאת הנשמה (פירושי ר' אלעזר מגרמיזא' פרשת בראשית על הפסוק 'ויפח באפיו נשמת חיים') באמצעות חלק 'הנפש' שנשארה בגוף האדם (מעבר יבקי' שפת אמת פרק יז ד"ה 'תנה כי המיתה עייש'), והיא חוזרת מהר למקומה והגוף ניעור (פירושי ר' אלעזר מגרמיזא' פרשת בראשית על הפסוק 'ויפח באפיו נשמת חיים'). ואם יוסיפו גם לקרוא בשמו של האדם הישן, אזי הוא יקיץ מהר יותר – משום שעיקר שמו של האדם מְכוּן לנשמה שלו ולא לגופו, והקריאה בשמו קוראת לנשמה שיצאה מגופו (נועם אלימלך' פרשת שמות ד"ה או יאמר על פי דאיתא, 'פרי צדיק' פרשת ויקרא אות ה' ד"ה ויקרא אל משה ופירש).

בכל בוקר כשהאדם עומד ממיטתו, הוא כאילו נוצר ונולד וחי מחדש ב'תחיית המתים', כי בלילה הוא הפקיד את נשמתו והיה כמו מת, ועתה היא באה אליו בחזרה (פירוש 'ויקוקין דנורא' על תנא דבי אליהו זוטא טו, ז). וכיון שצריך לברך את הקב"ה על נאמנותו העליונה (עפ"י זוהר פרשת במדבר דף קק עייב ד"ה ובגין דנטיס) לכן תקנו הקדמונים לומר על כך שבח בכל בוקר "אלקי, נשמה שנתת בי טהורה. אתה בראתה אתה יצרתה אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד לטלה ממני, ולהחזירה בי לעתיד לבוא. כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי רבון כל המעשים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים" (מתוך 'ברכות השחר') (פירוש 'ויקוקין דנורא' על תנא דבי אליהו זוטא טו, ז). וחותרים בברכה "המחזיר נשמות לפגרים מתים" – כי הגוף היה כמו 'פגרי' בעת היותו שקוע בשינה וחסר את הנשמה (שושן סודות' תלמיד הרמב"ן אות לה).

אמנם אין האדם הישן נקרא מת ממש, וזה מטעם שהוא הפקיד את רוחו ביד הקב"ה (יתורת חכמי' לר' חיים הכהן מארס צובא תלמיד מהר"ח' פרשת בא דף קמ ע"א טור ב ד"ה והקושיא מבוארת). ועל כך נתקן שיאמר האדם בקומו ובשוכבו את ברכת 'אלקי נשמה', על מנת שיתלהב באהבת הבורא על שהחזיר לו בבוקר את נשמתו (ראשית חכמה' שער האהבה פרק ג ד"ה עוד יקנה מדת האהבה). וכן נאמר בתהלים "טוב להדות לה' ולְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֲלָיוֹן: לְהַגִּיד בְּבִקְרָתְךָ וּבְמִקְוֵיךָ בְּלֵילוֹת" (תהלים צב, ב - ג) כלומר ראוי "להגיד בְּבִקְרָתְךָ את חסדיו של ה' יתברך, על נאמנותו "בְּלֵילוֹת" בכך שהחזיר את הנשמה ל'פגרי המת' ולא השאיר אותה למעלה ליהנות מהעליונים (ליקוטי תורה' להארי"י ז"ל פרשת האזינו ד"ה וכשהאדם בעה"ז ואינו עוסק. ראה 'תנא דבי אליהו' אליהו רבא פרק יח אוד עת ד"ה לפיכך הייתי אומר). 'בְּרִוְךָ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן" (תהלים פט, ג).

<p>בקשה להתפלל עבור האשה הכשרה המחכה כמה שנים לפני בטן: יוכבד חיה בת תמרה שזכות יוכי הרבים בהפצת העלון יעמוד לה, וחי יתברך יוכה אותה בהריון תקין ושלם, ותשמח האשה בפרי בטנה אשר ייוולד לה בקרוב, אמן!</p>		<p>העלון גם לרפואה שלימה במהרה של דוד דרור בן פנינה הי"ד</p>		<p>העלון גם לעילוי נשמות: אליהו בן גיטל ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>	
<p>הלימוד בעלון להצלחת וברכת שפע בכל טבל כל לתומכי וידידי העלון: שמואל בן אזלנה הי"ד</p>	<p>העלון גם לרפואה שלימה של יענת לאה בת שמחה הי"ד עמיאל בן אסתר הי"ד</p>	<p>העלון גם לרפואה של ציונה שושנה בת חנה בצלון הי"ד</p>	<p>הלימוד בעלון ליטות תענה שירה בת מוריה הי"ד</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמות: לאה מרים בת נחמיה לוקה מרים בת מנחם צבי שרה כרמלה בת ר' שלום מיכל ז"ל בת ר' ישעיה גרשון ת.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמות: מאיר בן משה ז"ל יונה בן שמואל ז"ל ברטה בתה בת משה ז"ל מאיר ז"ל ליובי ז"ל מרים בת שמואל ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>
<p>העלון מוסף לרפואה שלימה במהרה של: מוריה בת רחל רולנדה הי"ד</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמות: מזל בת אסתר ז"ל הזקן השער משה בר זוהרה ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמות: מאיר בן משה ז"ל יונה בן שמואל ז"ל ברטה בתה בת משה ז"ל מאיר ז"ל ליובי ז"ל מרים בת שמואל ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמות: מאיר בן משה ז"ל יונה בן שמואל ז"ל ברטה בתה בת משה ז"ל מאיר ז"ל ליובי ז"ל מרים בת שמואל ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמות: מאיר בן משה ז"ל יונה בן שמואל ז"ל ברטה בתה בת משה ז"ל מאיר ז"ל ליובי ז"ל מרים בת שמואל ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>	<p>העלון גם לעילוי נשמות: מאיר בן משה ז"ל יונה בן שמואל ז"ל ברטה בתה בת משה ז"ל מאיר ז"ל ליובי ז"ל מרים בת שמואל ז"ל ת.צ.ב.ה.</p>